

કલજ્ઞાના કૌટક, ને બીરબલની વાણી

તથા
બાપ ચોર ને બેટો ધણી.

હા. જીવરાજ હરજીવન ઉમર-૬૦

આવૃત્તિ હા. મયુરાદાસ નયુભાઈએ છપાવી હતી
ને આ બીજી આવૃત્તિ છે. નકળ ૫૦૦)

પવનાર ભાટીઆ હા. જીવરાજ હરજીવન

ઉદ્દેશી ને શેઠ પ્રેમજી જીવણવાલા ઉરફે

બુધા કાકાના ભગવદ શમરણ વાંચજો.

૨૭૭ કિંમત એક પૈસા. સને ૧૯૨૧

૯૦૭૨

Printed by D. R. Mitra, at the Manoranjan Press, 3 Sandhu
Road, Bombay, 4, and published by Jivraj Harjiwan at
Bhatia Bldg Room No. 30, Girgaon Bk. Road,
Bombay 4.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૫૭૭૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ઇતિહાસ ૩૧૨૩

વિષય ક - : ૩૨. ભીરવ

બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના.

જત હાલમાં દુનીઆમાં જ્યાં જોઉ છું ત્યાં શાલાઓનું રાજ કે મળે પૈસા સાફ પોતાની બેન તથા છોકરીને બુદ્ધા શાથે પરણાવે છે કે મને બુદ્ધો મરી ગયા પછી તેની શરવે મીલકતના કરતા કાવરતા થઇ પડે અને ચોરી લુચાઇથી ગોટાલો કરીને પોતાના ખીશા ભરે છે ને શેક મા ખપવાનો બોટો ઢોંગ કરે છે અને મરનારનું તથા પોતાના આપનું નામ બોડે છે ને પાપના અધિકાર થાય છે ને અંતે નર્કવાસ થાય છે, કે મળે ધણું ખર્ચ ધરમ ખાતાનો નાશ કરે છે અને પોતાની આખરના કાંકરા કરે છે ને દલકાઇમાં ઉતરી જાય છે ને અંતે મહારોગના ધણી થઇને બહુજ દુખી થાય છે. માટે શરવે જણાવ્યોએ આ આખત પુખત વીચાર કરીને ચાલશે એવી મારી શરવેને અરજ છે—લી. ૭. હ.

(ગુલબંકાલીના રાગમાં ગવાય છે)

(જલ ને એરજ)

હરદમ કશન કહો શ્રી કશન કહોતું જ્યાં મેરી,
એહી મતલબકી ખાતર કરતા ખુશામત મે તેરી; ટેક
દંહી એર દુધ શકર દેતા હું હર વખત તુજે,
તો ખી હરીનામ સુનાતી ન મુજે; હરદમ

કરે ગુણુ જ્ઞાન ગોવીંદકા તુ મુખ પડીવે લલા,
તહી તો મે નીકાલ દહિગા કયા મુખચામ બલા; હરદમ
ખોહી જંદગાની શારી શોખી ગુના માફ તેરા,
દયા પ્રીતમ જુલે મત નામ આખર વખત મેરા; હરદમ

દરશન તથા ભજન કરવાવાવીશે

(કવાલી તથા ગજલના રાગમાં ગવાય છે)

તેરા દરશન કરનેશે, તેરા ભજન કરનેશે મુજે આરામ હોતા હય;
ભજન શ્રી કસ્નકા કરલે, ભજન શ્રીરામકા કરલે, ઉશીમે શય ભલાઈ
હય; ટેક (તેરા)

નહી દુનીઆમે એ ગાશીલ, કાઈ તુજ ખીન શાહી હય, પગ હય
મોહ માયામે અરે નાદાન તુ ભુલા હય; (તેરા)

એ કેશી મુકતાઈયાર, દાલપે તેરે હાઈ હય જે લેજત નામ લેને
શે જખાપે મેરે આઈ હય, શકરમે કંદ શીશરીમે, નપાઈ હય નપાઈ
હય; ભજન, શ્રી કશનકા કરલે, ભજન શ્રીરામકા કરલે, ઉશીમે શય
ભલાઈ હય.

ભગતી દેવા અરજ.

• (હૈરવીમાં ગવાય છે ભગતી વીશે)

દાતા દેનેવાલા મુજે, દાતા દેનેવાલા, ભજનેકુ કસ્ન, રામ, તુલશીકી
માલા ઓદનકુ મર્ગ જાલાઓ, દાતા દેનેવાલા, એહી દાશકી સદા શીકર
પુશ રહો આબાદ રહો દેના હોય તો દેદે આબા આખર મનેવાલા
દાતા દેનેવાલા.

આદશહા અને ખીરબલનો સંવાદ.

અગાઉના વખતમાં ચક્રવર્તી શાહ અકબર પોતાની રાજધાની દિલ્હીમાં સભા ભરી એકા હતા. તે વખતે પોપ માસના આખરનાં દિવસ હતા, અને સખ્ત ઠંડી પડતી હતી અને સાથે પવન પણ સખ્ત પૂકેતો હતો.

તે વખતે આદશહાના મનમાં વિચાર આવ્યો જે આવી સખ્ત ઠંડીમાં કોઈ માણસ જમુનાજીના પાણીમાં આખી રાત ઉભો રહે તેને મારે ધનામ આપવું.

એવો વિચાર કરીને આદશહા સભામાં એ વાત મુકી, અને જાહેર કરાવી.

તે વખતે સભામાં ખીરબલ તથા આદશહાનો સગો ખુશરૂ એકો હતો, તે વખતે ઉપર લખેલી જાહેર ખબરથી એક ગરીબ બ્રાહ્મણ તૈયાર થયો, અને આદશહાની કચેરીમાં આવ્યો. અને અરજ કરી જે હું આખી રાત આવી સખ્ત ઠંડીમાં ઉભો રહેવાને તૈયાર છું.

તે પછી આદશહા એક લખત તૈયાર કરાવી બ્રાહ્મણની સહી લીધી, અને લખતમાં એક એવી સરત હતી, જે કોઈ પણ વ્યક્તિની ગરમી લેવી નહિ.

પછી ખીજે દિવસે પેલો ગરીબ બ્રાહ્મણ જમુનાજીમાં આખી રાત મુકી ઉભો રહ્યો. ને તેના ઉપર આદશહા ચોકી પેહેરે રાખ્યો અને સવાર થતાં આદશહાની સભામાં હાજર થયો પછી આદશહા બ્રાહ્મણને પુછ્યું.

જે એ અમન તુમ આખી રાત એસી ઠંડીમેં કેસા ખડા રહા થા? તે વખતે બ્રાહ્મણને કહ્યું જે ખુદાવિંદ! આપકા જે મોતી મહેલ જે જમુનાજીસે દો કોસ દુર હૈ ઉસ મહેલમેં આપકા એક દીપક જલ રહા થા ઉસ તરફ મેં સારી રાત દેખ રહા થા. ઓર મેને થોડીસે ભાંગખી પીઆ થા ઉસકે નીસેમેં ખડા રહા થા.

પછી બાદશાહે પોતાની પટરાણીના ભાઈ ખુશરની સલાહ લીધી તે વખતે ખુશર ભાઈએ એક યુક્તિ શોધી કાઢી, અને કહ્યું જે એ અમનને લખતકા ભંગ કીયા હૈ, જે આપકે મહેલકા દીપકકા બાજુ લીયા ઓર ભાંગ પીઆ. પછી બાદશાહે પેલા બ્રાહ્મણને કહ્યું જે તુમકું ધનામ નહી મીલેગા. બીચારો ગરીબ બ્રાહ્મણ ચાલ્યો ગયો. અને કહેતો ગયો જે કલજુગ આવ્યો.

બ્રાહ્મણના જવા પછી ખીરબલને અન્યાય લાગ્યો. પણ તેની સલાહ બાદશાહે લીધી નહિ.

તે પછી બીજે દિવસે બાદશાહને ખીરબલની જરૂર પડી, તે વખતે પોતાના ચોપદારને બાદશાહે કહ્યું જે જાકર ખીરબલકું બુલાકે લાવ. ચોપદાર ખીરબલને ઘેર ગયો, ને કહ્યું જે આપકું બાદશાહ બુલવાતે હૈ.

તે વખતે ખીરબલે કહ્યું કે ખીચડી પકી નહિ હે.

ચોપદારે બાદશાહને કહ્યું જે ખીરબલસાહેબકી ખીચડી પકી નહી હે, પણ બાદશાહને તો ખીરબલનું જરૂરનું જ કામ હતું. તેને પાછો મોકલ્યો. પણ ખીરબલનો તો એકજ જવાબ જે ખીચડી પકી નહીં હે. એવી રીતે સાતથી આઠ વખત બાદશાહે ચોપદારને મોકલ્યો. પણ ખીરબલનો એકજ જવાબ જે અખી તક ખીચડી પકી નહીં હૈ. પછી બાદશાહ ખુદ ખીરબલને ઘેર છડી સવારીએ આવ્યા, અને ખીરબલે માન સહિત આવકાર આપી ઘરની અંદર લઇ ગયો, તે વખતે બાદ-

શાહે ખીરબલને પૂછ્યું જે ખીરબલ તેરી ખીચડી અબી તક પકી નહીં હે. તે વખતે ખીરબલે બાદશાહને કહ્યું જે ખુદાવિંદ આપ નજરસે દેખીએ. ત્યારે બાદશાહ ખીચડી જોવા ગયા તે વખતે બાદશાહે ત્યાં ખીચડીનું હાંડણું તો ઉપરના ભારવડીયા સાથે બાંધેલું દીધું, અને અસિ તો નીચે સળગાવ્યો હતો.

તેથી બાદશાહે કહ્યું. જે ખીરબલ તેરી સુદ્ધ આજ દીકાણે પર નહીં હે? તુમને ભાંગ બહોત પી હય ઇતના તકાવતસેં તેરી ખીચડી કેસી રીતે પકેગી? તે વખતે ખીરબલે કહ્યું. જે ખુદાવિંદ! આપને આપકા સલામેં વો દીને જે બમનકા ન્યાય હૂઆથા, ઉસ ન્યાયસે મેરી ખીચડી પકની ચાહીએ. જમુનાજીસેં આપકે મહેલકી બત્તીકી ગરમી લગી, તો દસ હાથકે તકાવતશેં મેરી ખીચડી ઉસી રીતીસે પકની ચાહીએ.

તે વખતે બાદશાહ સમજ્યો કે, તે દલાડે મેં અન્યાય કર્યો તેનો દાખલો ખીરબલે કરી બતાવ્યો. માટે મારે હવે પેલા બ્રાહ્મણને સો સોના મહોર તેના લખત પ્રમાણે આપવી જોઈએ, અને તેટલીજ મહોર ખીરબલને પણ ધનામ દાખલ આપવી એવો હજુર હુકમ નીકળ્યો. પછી બાદશાહે ખીરબલને પૂછ્યું. જે એસા કરનેકા તેરા કારણ કયા થા તે વખતે ખીરબલે કહ્યું. જે ખુદાવિંદ! કલજુગ આગયા વો દીન એ બ્રાહ્મણ આપકી સલામેંસે નિરાસ હોકર ચલે જતા થા તબ શહેરમેં લોકોકું આપકા ન્યાયકી ખાત કરતા થા, ઔર જોરસે ખોલતા થા કે કલજુગ આયા. બાદશાહે ખીરબલને પૂછ્યું. જે ઔર કુચ કલજુગકે ચીન્હ બતલાવ. ત્યારે ખીરબલે કહ્યું જે ખુદાવિંદ! કલજુગ-કે ચીન્હ ઔર કવિત મુજે યાદ આતે હૈ. સો આપકું સુનાતા હું એ કવિત શાહરે કવિને મુજકું સુવાયા થા.

કવિત કલજીગકા.

એસા કલજીગ આવેગા,

ભાઈ એસા કલજીગ આવેગા.

નવ ખરસકી લડકી જણેગી,

પૈસે પૈસે નારી મીલેગી.

ભાઈ બહેનકા લગન હોવેગા,

બાપ ખેટીકા સંબંધ હોવેગા.

ભાઈ ખેનકી દલાલી કરેગા

ધરમ કરમ શખ ભુલ જાવેગા.

ફટકીયાતો મરણ હોવેગુ,

પાણી તો જોખ વીકેગા.

નહીં કરનેકા કરેંગા,

નહીં સુનનેકા સુનેગા.

નહીં ચલનેકા ચલેંગા,

નહીં દેખનેકા દેખેંગા

નહીં લીખનેકા લીખેંગા,

એસા કલજીગ આવેગા. ભાઈ એસા.

ઉપરનું કવિત સાંભળી બાદશાહે ખીરબલને કહ્યું. જો ખીરબલ કલજીગકા ઔર કોઈ કવિત તેરેકું યાદ હૈ. જો યાદ હોય તો મુજકું સુના દે.

તે વખતે ખીરબલે કહ્યું કે જહાંપનાહા! ઉપર કે જેસા એક દુસરા ચીન્હ મેરેકું કવિ ગંગને સુનાયા થા સો આપકું સુનાતા હું.

કલજીગકા ચીન્હ.

સાલે સખરાજ કરે, ખેનન કે સાસરે.

દુધ દહીં ભંગ ખાય, રાંડીરાંડન કે આસરે.

ઔર એસાજ એક બારોટ કવિને પણ એક કવિત કહા થા.

કવિત.

એક મુરખશો, એન ઘર ભાઇ.
 દુસરા મુરખશો, ઘેર જમાઇ.
 ત્રીસરા મુરખ, દેકે કુવા.
 ચોથા મુરખ, રમે જુવા.

ઉપરનાં કવિતો સાંભળી આદશાહ બહુજ રાજ થયો ને દુનિયામાં
 પોતાની અપકીર્તી થતી, ખીરબલે અટકાવી ત્યારે આદશાહે ખીરબલને
 કહ્યું. જે વો દીન દરબારમેં ઓ બમનકું સો સોના મહોરકા ઇનામ
 દેનીકી મેરી મરજી હુધી, પણ મેરી પટરાણીકા ભાઇ ખુશરુને મેરેકું
 ઉલટા સમગ્નયા. નહિ તો એસા અન્યાય મેરી દરબારમેં હોના નહિ
 ચાહીએ.

ઉસમે મેં આજકે દિન ખીરબલકું એક લાખકી જગીર બક્ષીક્ષ કરતા
 હું. ઓર ખીરબલ જેસા ન્યાયી સખ્સ મેરે દરબારમેં હૈ ઉસ લીયે મેં
 મગરર હું.

કલજુગની ગજલ.

કલજુગ નહીં શતજુગ હએ
 યા દીનકુ દે ઓર રાતલે
 કયા ખુબ શોદા નગદ હએ
 ઇશ હાથ દે ઉસ હાથ લે ॥ ૧ ॥

દુનીઆ અજબ આજર હએ
 કછુ જનશ લાકી શાય લે
 નેકીકા બદલાં નેક હએ
 બદશે બદીકી આત લે ॥ ૨ ॥

મેવા ખીલા મેવા મીલે
 ફલ ફલ દે ફલ પાટ લે
 આરામ દે આરામ લે
 દુખ દરદ દે આફત લે ॥ ૩ ॥

જોઃ ઓરોડી બસ્તી રખે
 ઉશકા ખી બસ્તા હએ પુરા
 જો ઓરોડુ મારે છુરી
 ઉસ્કુ ખી લગતા હએ છુરા ॥ ૪ ॥

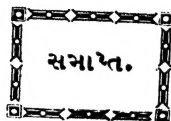
જોઃ ઓરોડી તોડે ધડી
 ઉસકા ખી ટુટે હએ ધડા
 જોઃ ઓરોડી ચાહે બદી
 ઉસકા ખી હોતા હએ છુરા ॥ ૫ ॥

દુનીયા એ ઇશક જન પ્યારે
 દરીઆ કી મુહુ ધાર હએ
 ઓરો કા બેડા પાર કર
 તેરા ખી બેડા પાર હએ ॥ ૬ ॥

અપને નફે કે બાસ્તે
 મત ધરમકા નુકશાન કર
 તેરાખી નુકશાન હોવેગા
 ઇસ બાતપે તુ ધ્યાન ધર ॥ ૭ ॥

કલબુગ નહી શત જુગ હએ
 યા દીનકુ દે ઓર રાત લે

ਕਧਾ ਯੁਘ ਸ਼ੋਧ ਨਗਦ ਹੈ
 ਈਸ ਫਾਥ ਫੇ ਓਸ ਫਾਥ ਲੇ
 ਪਾਰ ਕੇ ਪੈਸ਼ੇ ਪਰਮਾਨੰਦ
 ਗੀਰੀਧਾਰੀਭੁ ਕਰੇ ਆਨੰਦ

ડા. જીવરાજ હરજીવન ઉમર-પપ

શ્રી આત્મતિલક ગ્રન્થ સોસાઘટી તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો.

	કીંમત.
પરિશિષ્ટપર્વ ભાગ બે.	૧—૦—૦
મૂરાચાર્ય અને ભીમદેવ.	૦—૪—૦
ગુણસ્થાન ક્રમારોહ.	૦—૧૨—૦
રત્નેન્દુ.	૦—૪—૦
ગ્નતીય શિક્ષા.	૦—૧—૦
ચારિત્ર મંદિર.	૦—૨—૦
શિક્ષાકા આદર્શ.	૦—૫—૦
હિંદીકા મંદેશ.	૦—૧—૦
મંજુવતી ખુટી.	૦—૮—૦
સંયમ સામ્રાજ્ય.	૦—૫—૦
શિશુ શિક્ષા.	૦—૨—૦
શ્રી સીમન્ધર સ્વામીને પુણ્ય પત્રો.	૦—૪—૦

મળવાનું ઠેકાણું.

શા. સદુભાર્ત તલકચંદ.

રતનપોળ—અમદાવાદ.

